

Teodor MANEA
Cătălin-Nicolae CONSTANTINESCU-MĂRUNȚEL
Horia-Șerban TIUGAN

Drept penal. Partea specială

Infrațiuni contra persoanei.
Infrațiuni contra patrimoniului

Ediția a 2-a

Editura
Stamangiu
2024

CUPRINS

ABREVIERI	IX
CUVÂNT-ÎNAINTE	XIII
TITLUL I. INFRAȚIUNI CONTRA PERSOANEI	1
Capitolul I. Infrațiuni contra vieții	1
Omorul	1
Omorul calificat	22
Uciderea la cererea victimei	40
Determinarea sau înlesnirea sinuciderii	43
Uciderea din culpă	50
Capitolul al II-lea. Infrațiuni contra integrității corporale sau sănătății	61
Lovirea sau alte violențe	61
Vătămarea corporală	80
Lovirile și vătămările cauzatoare de moarte	89
Vătămarea corporală din culpă	95
Rele tratamente aplicate minorului	100
Încăierarea	109
Capitolul al III-lea. Infrațiuni săvârșite asupra unui membru de familie	114
Violența în familie	114
Uciderea ori vătămarea nou-născutului de către mamă	118
Capitolul al IV-lea. Agresiuni asupra fătului	125
Întreruperea cursului sarcinii	125
Capitolul al V-lea. Infrațiuni privind obligația de asistență a celor în primejdie	142
Lăsarea fără ajutor a unei persoane aflate în dificultate	142
Capitolul al VI-lea. Infrațiuni contra libertății persoanei	150
Lipsirea de libertate în mod ilegal	150
Amenințarea	165

Șantajul _____	174
Hărțuirea _____	187
Capitolul al VII-lea. Traficul și exploatarea persoanelor vulnerabile _____	193
Traficul de persoane _____	193
Traficul de minori _____	204
Proxenetismul _____	208
Capitolul al VIII-lea. Infrațiuni contra integrității și libertății sexuale _____	224
Violul _____	224
Violul săvârșit asupra unui minor _____	241
Agresiunea sexuală _____	251
Agresiunea sexuală săvârșită asupra unui minor _____	257
Determinarea sau înlesnirea întreținerii de acte sexuale sau de natură sexuală între minori _____	259
Coruperea sexuală a minorilor _____	264
Racolarea minorilor în scopuri sexuale _____	268
Hărțuirea sexuală _____	272
Capitolul al IX-lea. Infrațiuni care aduc atingere domiciliului și vieții private _____	278
Violarea de domiciliu _____	278
Violarea sediului profesional _____	288
TITLUL AL II-LEA. INFRAȚIUNI CONTRA PATRIMONIULUI _____	293
Capitolul I. Furtul _____	293
Furtul _____	293
Furtul calificat _____	316
Furtul în scop de folosință _____	337
Capitolul al II-lea. Tâlhăria și pirateria _____	344
Tâlhăria _____	344
Tâlhăria calificată _____	358
Tâlhăria sau pirateria urmată de moartea victimei _____	365
Capitolul al III-lea. Infrațiuni contra patrimoniului prin nesocotirea încrederii _____	367
Abuzul de încredere _____	367
Abuzul de încredere prin fraudarea creditorilor _____	379

Bancruta simplă _____	401
Bancruta frauduloasă _____	413
Gestiunea frauduloasă _____	431
Însușirea bunului găsit sau ajuns din eroare la făptuitor _____	440
Înșelăciunea _____	449
Capitolul al IV-lea. Fraude comise prin sisteme informatice și mijloace de plată electronice _____	480
Frauda informatică _____	480
Capitolul al V-lea. Distrugerea și tulburarea de posesie _____	487
Distrugerea _____	487
Distrugerea calificată _____	501
Distrugerea din culpă _____	504
Tulburarea de posesie _____	506
BIBLIOGRAFIE _____	517

TITLUL I. INFRAȚIUNI CONTRA PERSOANEI

CAPITOLUL I. INFRAȚIUNI CONTRA VIEȚII

OMORUL

Sediul materiei: art. 188 C.pen.

Art. 188. Omorul. (1) *Uciderea unei persoane se pedepsește cu închisoarea de la 10 la 20 de ani și interzicerea exercitării unor drepturi.*

(2) *Tentativa se pedepsește.*

I. Obiectul juridic

1. Obiectul juridic este reprezentat de relațiile sociale privind viața persoanei. Necesitatea respectării dreptului la viață este concretizată de reglementările internaționale în materie, spre exemplu, în art. 2 din Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene unde se arată că „Orice persoană are dreptul la viață”^[1], dar și reglementată la nivel constituțional, art. 22 din legea fundamentală stipulând că „Dreptul la viață, precum și dreptul la integritate fizică și psihică ale persoanei sunt garantate”.

Dreptul penal recunoaște importanța deosebită a dreptului la viață, aspect ce reiese atât din faptul că Partea specială a Codului penal debutează cu incriminarea acțiunilor care aduc atingere acestuia, cât și din cuantumul pedepselor ce pot fi aplicate pentru comiterea infracțiunii de omor.

2. Viața este protejată, prin intermediul acestei infracțiuni, de la naștere până la moarte, adică atât timp cât are o manifestare exterioară. Aceasta nu înseamnă, însă, că momentele anterioare nașterii și ulterioare decesului scapă preocupării legiuitorului. Din analiza sistematică a legislației penale remarcăm dorința ca toate situațiile în care existența sau memoria persoanei poate fi atinsă, să fie reglementate.

Astfel, observăm că, potrivit art. 202 alin. (3) C.pen., „vătămarea fătului în timpul sarcinii, prin care s-a cauzat ulterior copilului o vătămare corporală, se pedepsește cu închisoarea de la 3 luni la 2 ani, iar dacă a avut ca urmare moartea copilului pedeapsa este închisoarea de la 6 luni la 3 ani.”, pentru ca la alin. (1) și (2) ale textului să se prevadă că „vătămarea fătului, în timpul nașterii, care a împiedicat instalarea vieții extrauterine se pedepsește cu închisoarea de la 3 la 7 ani”, respectiv că „vătămarea fătului, în timpul nașterii, care a cauzat ulterior copilului o vătămare corporală, se

^[1] <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=CELEX:12012P/TXT>.

pedepsește cu închisoarea de la unu la 5 ani, iar dacă a avut ca urmare moartea copilului pedeapsa este închisoarea de la 2 la 7 ani.

De asemenea, potrivit art. 383 alin. (1) C.pen., „sustragerea, distrugerea sau profanarea unui cadavru ori a cenușii rezultate din incinerarea acestuia se pedepsește cu închisoarea de la 6 luni la 3 ani”.

Față de aceste texte, stabilirea cu exactitate a momentului nașterii, precum și al decesului este imperios necesară pentru a se decela corecta încadrare juridică a faptelor.

3.a. Momentul de debut al vieții este acela al apariției vieții extrauterine, deci finalul procesului nașterii. Atât timp cât a fost atins acest punct, ființa umană există din perspectiva infracțiunii de omor, indiferent de modalitatea prin care pruncul a ajuns pe lume – naștere naturală sau cezariană – ori dacă a fost sau nu secționat cordonul ombilical^[1].

Așa cum s-a arătat în literatura medico-legală, „criteriul cel mai recunoscut pentru probarea instalării vieții extrauterine este apariția respirației pulmonare, cu modificările macro și microscopice caracteristice la acest nivel. Dacă fătul a respirat, plămânul este expansionat, umple cavitățile pleurale, pe suprafață are culoare roz, ușor neregulat cu perle fine egale (vizibile cu lupa) care nu sunt altceva decât alveolele destinate la aer. La palpare, consistența țesutului pulmonar este elastică și prezintă crepitații”^[2].

Totuși, pot exista situații atipice în care „între expulzie și prima respirație, ca semnul cel mai frapant de viață extrauterină, poate fi un interval mai lung, mai ales atunci când cordonul ombilical nu s-a secționat imediat și fătul continuă să trăiască pe seama respirației feto-placentare. Aceste situații implică starea de nou-născut viu, cu semne de circulație vitală (și uneori de asfixie criminală), dar fără pulmon respirat”^[3].

Față de astfel de situații ne întrebăm dacă nu cumva un criteriu propus de doctrina străină, anume acela al expulziei totale a fătului, nu ar fi mai pertinent^[4].

Raportat la abordarea prezentă în acest moment în practica și doctrina națională, nu putem decât să fim și noi de acord că „nașterea este un proces complex, care presupune manifestări foarte diverse, iar momentul apariției vieții nu poate fi stabilit în mod abstract și teoretic. În situații atipice, de la caz la caz, în funcție de particularitățile

^[1] J.P. MATUS ACUÑA, C. RAMÍREZ GUZMÁN, *Manual de derecho penal chileno. Parte especial*, 2^a ed., corregida, reformulada y actualizada, Tirant le Blanch, Valencia, 2018, p. 33.

^[2] V. BELIȘ, *Medicină legală. Curs pentru facultățile de drept*, ed. a 6-a revăzută și adăugită, Ed. Juridică, București, 2006, p. 225. După cum se știe, „intrauterin fătul respiră cu ajutorul O₂ adus de sângele matern, prin placentă” – V. IFTIMIE, D. DERMENGIU, *Medicină legală. Curs universitar*, ed. a 3-a, Ed. C.H. Beck, București, 2019, p. 534.

^[3] GH. SCRIPCARU, M. TERBANŢEA, *Patologie medico-legală*, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1983, p. 300, *apud* V. CIOCLEI, *Drept penal (I) ed. a 6-a (2021)*, p. 4.

^[4] F. MUÑOZ CONDE, *Derecho Penal. Parte Especial*, 22^a ed., Tirant lo Blanch, Valencia, 2019, p. 28. Autorul arată că acesta este unicul criteriu după care se poate stabili cu claritate existența vieții umane, fiind indiferent dacă expulzia a produs ruperea cordonului ombilical ori dacă aceasta a avut loc prin extragerea copilului din burta mamei prin cezariană sau dacă se poate identifica un plămân respirat. Pe de altă parte, tot în literatura comparată se arată că, pentru stabilirea intervenției vieții extrauterine, pot fi folosite mai multe criterii, precum cel al intervenției respirației pulmonare, existența unui sistem circulator independent sau cel al expulziei totale a fătului din corpul mamei – C. SNUYMAN, *Criminal law*, 5th ed., LexisNexis, Durban, 2008, p. 448.

procesului nașterii, trebuie să se stabilească pe bază de expertiză medico-legală dacă este vorba sau nu despre o persoană în viață”^[1].

b. Tocmai pentru că omorul este incident de la momentul apariției vieții extrauterine, Codul penal în vigoare cuprinde și o infracțiune nouă, prezentă la art. 202, anume cea de vătămare a fătului, la care am făcut deja referire. În expunerea de motive a proiectului Codului penal se precizează că „această incriminare vine să asigure protecția vieții în devenire (...). Este vorba despre intervalul cuprins între momentul declanșării procesului nașterii, moment din care nu se mai poate discuta despre o infracțiune de avort, și momentul încheierii acestui proces, moment de la care avem o persoană, ce poate fi subiect pasiv al infracțiunilor din capitolele precedente. Practica a demonstrat că în interiorul acestui interval se pot comite numeroase infracțiuni împotriva fătului, de la cazuri de culpă medicală în asistarea nașterii, soldate cu moartea sau vătămarea fătului și până la fapte intenționate”^[2].

Așa cum s-a arătat, „abordarea constituie un exemplu de originalitate a legiuitorului român care a creat o ființă cu un statut juridic *sui generis*. Altfel spus, legiuitorul a creat o ființă intermediară care nu este nici persoană, dar nici ființă nenăscută, ci este un făt în timpul sarcinii”^[3].

Această soluție a fost contestată puternic în doctrina medico-legală. Se arată aici că „legiuitorul nu a avut în vedere întregul proces al nașterii atunci când a formulat textul legii penale, astfel încât devine criticabilă incriminarea distinctă (în baza unei motivații cu teme îndoielnice) în funcție de cele două momente în care se poate produce uciderea copilului, respectiv atât în timpul nașterii (travaliului – expulziei), cât și imediat după detașarea acestuia de corpul matern”^[4]. Punctul de vedere este susținut și de doctrina penală^[5].

Aprețim și noi că o discuție serioasă sub acest aspect ar trebui purtată^[6]. Din perspectivă penală, alegerea momentului de la care se consideră că viața devine

^[1] V. CIOCLEI, *Drept penal (I), ed. a 6-a (2021)*, p. 5. În același sens, s-a exprimat și doctrina mai veche, precizându-se că „nu este posibil să se fixeze teoretic și în abstract momentul apariției vieții și implicit a dreptului la viață al copilului, acest moment fiind condiționat de particularitățile procesului nașterii în fiecare caz în parte” – G. ANTONIU în T. VASILIU (coord.), *Codul penal. Partea specială I*, p. 70.

^[2] Se poate regăsi online la adresa: https://cdep.ro/pls/proiecte/upl_pck2015.proiect?cam=2&idp=10255.

^[3] S. BOGDAN, D.A. ȘERBAN, *Drept penal (I), ed. a 2-a, 2020*, p. 22.

^[4] V. IFTIMIE, D. DERMENGIU, *op. cit.*, p. 522. Comentariul este făcut în contextul analizei aspectelor legate de infracțiunea de ucidere a nou-născutului de către mamă, prin raportare la uciderea fătului de către mamă, prevăzută de art. 202 alin. (4) C.pen., dar observația este relevantă, evident, și în contextual omorului. Deși opinia este valoroasă și o discuție ar trebui purtată în mod serios asupra acestui aspect, momentul de la care se consideră că o persoană este în viață fiind oricum ales arbitrar, credem totuși că, cel puțin momentan, criteriul stabilit juridic este cel mai ușor de aplicat în practică.

^[5] S. BOGDAN, D.A. ȘERBAN, *Drept penal (I), ed. a 2-a, 2020*, p. 23. Așa cum în mod corect se arată, dacă s-ar adera la această opinie infracțiunea de vătămare a fătului în timpul sarcinii ar deveni inutilă.

^[6] De altfel, și în doctrina națională existau opinii în acest sens sub imperiul reglementării anterioare, în care lipsea infracțiunea de vătămare a fătului în timpul nașterii. Se arăta, astfel, că „tot ceea ce se întâmplă asupra unui organism în procesul propriei nașteri interesează incriminările contra persoanei, fie că este vorba despre suprimarea vieții și avem infracțiunea de omor, fie că este

independentă poate ține nu doar de elemente ordin biologic, ci de altă natură (socială, moral spre exemplu), fiind până la urmă un aspect în care legiuitorul trebuie să aprecieze în ce formă și de la ce moment să se concretizeze protecția oferită ființei umane.

4. În literatura medico-legală se arată că „moartea creierului poate fi considerată criteriul principal al morții organismului uman (s.n.)”^[1].

Totuși, „moartea e considerate un proces (și nu un moment) în care încetarea în timp a activității centrilor vitali este urmată de încetarea activității titulare (s.n.)”^[2].

Etapele morții sunt clasificate diferit la nivelul literaturii de specialitate. Se arată, spre exemplu, că acestea ar fi agonia, moartea clinică și moartea biologică^[3]. Un alt autor, într-o clasificare și mai complexă, identifică preagonia, agonia, moartea clinică, moartea cerebrală, coma depășită și moartea reală^[4]. În același timp, în literatura străină etapele sunt considerate a fi moartea aparentă, moartea relativă, moartea intermediară și moartea absolută^[5].

Deși denumite diferit, fazele identificate descriu același traseu parcurs de persoană de la viață spre moarte, ultima etapă fiind definită unanim ca aceea în care se constată dispariția oricărei activități biologice a corpului^[6].

II. Obiectul material

În cazul infracțiunii de omor, obiectul material este constituit de corpul persoanei în viață^[7].

În consonanță cu ce am arătat anterior, în măsura în care acțiunile violente se îndreaptă împotriva corpului unei persoane deja decedate, fapta nu mai constituie omor. Este, spre exemplu, cazul celui care încearcă să ucidă o persoană care fusese deja atacată și omorâtă de un alt rival^[8]. În măsura în care autorul este convins că persoana pe care dorește să o ucidă este încă vie, acesta, acționând asupra cadavrului,

o vătămare și avem o infracțiune contra integrității corporale sau sănătății persoanei” – A. FILIPAȘ, *Drept penal român. Partea specială*, Ed. Universul Juridic, București, 2008, p. 136.

^[1] V. IFTIMIE, D. DERMENGIU, *op. cit.*, p. 48. Autorii arată faptul că pot fi identificate mai multe seturi de criterii după care se stabilește moartea cerebrală, făcând distincție între cele clinice, criteriile paraclinice și criteriile morfologice. În același sens se pronunță și literatura juridică – a se vedea, spre exemplu, R. SALINAS SICCHA, *Derecho penal. Parte especial*, 7^a ed., vol. I, Isticia, Lima, 2018, p. 8.

^[2] V. BELIȘ, *Medicină legală...*, *op. cit.*, p. 32.

^[3] V. IFTIMIE, D. DERMENGIU, *op. cit.*, p. 52-54. Autorii procedează și la o descriere a fiecărei faze pe subetape.

^[4] V. BELIȘ, *Medicină legală...*, *op. cit.*, p. 32-34.

^[5] V.L. MONTEJO în J.I. PEINADO (coord.), *Técnicas de Investigación Criminal*, 2nd ed., Dykinson, Madrid, 2012, p. 347.

^[6] „Moartea biologică (...) este o etapă ireversibilă (nici spontan și nici artificial, prin metode de resuscitare, individul nu va mai putea reveni la viață) a procesului tanatogenerator, ce succedă morții clinice și se caracterizează prin încetarea funcțiilor vitale și apariția leziunilor ireversibile la nivelul sistemului nervos central” – V. IFTIMIE, D. DERMENGIU, *op. cit.*, p. 54.

^[7] O. LOGHIN, A. FILIPAȘ, *Drept penal. Partea specială*, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1983, p. 37.

^[8] R. SALINAS SICCHA, vol. I, *op. cit.*, p. 12.

nu va comite nici infracțiunea prevăzută de art. 383 alin. (1) C.pen., pentru că lipsește latura subiectivă a acesteia din urmă.

Pe de altă parte însă, așa cum a decis instanța supremă în judecarea unui recurs în interesul legii „în ipoteza în care obiectul material al infracțiunii de profanare de morminte (...) este un cadavru, iar inculpatul, prin dezmembrarea ori incendierea cadavrului, urmărește ascunderea faptei de omor comise anterior, se vor reține în concurs real infracțiunea de omor și infracțiunea de profanare de morminte”^[1]. Soluția își păstrează valabilitatea și în contextul Codului penal în vigoare.

III. Subiecții

1.a. Subiectul activ

Subiectul activ este, după cum se poate observa cu ușurință lecturând norma de incriminare, necircumstanțiat. Dacă totuși între subiecții infracțiunii se stabilesc anumite relații speciale putem fi, după caz, în prezența infracțiunii de violență în familie, prevăzută de art. 199 C.pen. sau a celei de ucidere a nou-născutului săvârșită de către mamă, descrisă la art. 200 C.pen. Vom aborda aceste situații specifice cu ocazia analizei acestor texte legale.

b. Participația penală poate fi regăsită în practică în toate formele sale.

Relativ la aceasta, în practica veche s-a reținut că „coautoratul este caracterizat printr-o activitate care constituie o parte din latura obiectivă a infracțiunii sau printr-o activitate care este legată direct și nemijlocit de aceasta, activitate săvârșită cu intenția de a participa la săvârșirea unei anumite infracțiuni. Coautorul efectuează o parte din activitatea care constituie latura obiectivă a infracțiunii (de exemplu, în cazul unui omor, aplică, concomitent sau succesiv cu alt coautor, lovituri de cuțit victimei) sau efectuează toate sau o parte din actele legate direct și nemijlocit de activitatea care constituie latura obiectivă a infracțiunii, acte pe care această activitate le implică în fapt, formând cu ea un tot (de exemplu, în cazul omorului prinderea victimei, învingerea rezistenței și imobilizarea ei etc.). În loc ca o singură persoană (autorul) să execute toate aceste acte, ea își împarte sarcina cu una sau mai multe alte persoane (coautor sau coautori)”^[2].

În aceeași linie de interpretare, practica mai recentă a reținut că „persoana care a imobilizat victima infracțiunii de omor calificat săvârșită în public prin aplicarea mai multor lovituri de cuțit, anihilându-i orice posibilitate de apărare și ripostă, are calitatea de coautor la săvârșirea infracțiunii de omor, acțiunea de imobilizare a victimei având caracter determinant, esențial în acțiunea conjugată de ucidere a victimei”^[3]. Aceleași susțineri, întemeiate, le regăsim și în jurisprudența mai veche, unde se reține că „din punct de vedere obiectiv, coautoratul presupune o activitate cu rol determinant, principal, în săvârșirea infracțiunii. O astfel de activitate este considerată aceea de

^[1] I.C.C.J., S.U., dec. RIL nr. 35/2008 (M. Of. nr. 158 din 13 martie 2009).

^[2] Plenul Trib. Suprem, dec. nr. 3/1959, în T. VASILIU (coord.), *Codul penal. Partea generală*, p. 165.

^[3] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 300 din 1 februarie 2012, www.scj.ro.

imobilizare a victimei în timp ce celălalt participant o strangula, deoarece prin această activitate a fost înlăturată orice posibilitate a victimei de a se apăra”^[1].

Legat de aspectul în discuție s-a arătat, de asemenea, că „există coautorat la infracțiunea de omor atunci când coînculpații au acționat împreună lovind victima, atât înainte de a cădea la pământ, cât și după aceea. Faptul că numai loviturile aplicate de unul dintre ei au fost mortale, nu are relevanță, dacă activitatea acestuia se afla într-o unitate indivizibilă cu aceea a celuiilalt inculpat și dacă rezultatul acestor activități strâns unite constă în suprimarea vieții victimei, iar din materialitatea faptelor reiese că ambii inculpați au fost conștienți de urmările acțiunii lor comune și au dorit producerea lor”^[2].

Așa cum justificat s-a arătat „pentru existența coautoratului, sub raportul laturii subiective, nu este necesară o înțelegere prealabilă între făptuitori, fiind suficient ca aceștia să acționeze cu aceeași intenție, săvârșind fapte îndreptate în direcția realizării aceleiași finalități – comiterea infracțiunii”^[3].

În mod evident, reținem și că „împrejurarea că unul dintre inculpați a ținut victima de piept, din posibilitate celuiilalt inculpat să o lovească cu cuțitul în spate și să-i cauzeze astfel moartea, nu poate conduce neapărat la concluzia existenței participației în săvârșirea infracțiunii de omor. Este necesar să se dovedească, în plus, că inculpatul care a ținut victima de piept a acționat conștient că prin aceasta o împiedică să se apere, creând celuiilalt inculpat posibilitatea să comită infracțiunea și că a dorit sau a acceptat urmarea survenită”^[4].

Tocmai în acest context s-a decis că „există coautorat numai în cazul în care activitățile infractorilor – constând în acte de executare – sunt coordonate, material și intelectual, în vederea săvârșirii uneia și aceleiași infracțiuni. Această condiție nu este îndeplinită – în caz de omor – atunci când unul dintre inculpați a cauzat victimei o vătămare a integrității corporale, mai înainte ca celălalt inculpat să-i fi aplicat lovitura mortală, și

^[1] Trib. Suprem, Colegiul penal, dec. nr. 1262/1962, în T. VASILIU (coord.), *Codul penal. Partea generală*, p. 167.

^[2] Trib. Suprem, s. pen., dec. nr. 467/1978, în C.D. 1978, p. 319. În același sens, s-a reținut că „atâta vreme cât cei patru inculpați, acționând cu aceeași finalitate –uciderea victimei pentru a o deposeda de căruță –, au aplicat acesteia numeroase lovituri, ne aflăm în fața unui caz de coautorat la infracțiunea de omor, chiar dacă numai doi dintre ei au lovit victima cu cuțitul, producându-i leziunile ce i-au cauzat moartea; activitatea fiecărui participant constituind o parte dintr-o acțiune indivizibilă de săvârșire a omorului, în cauză nu se poate vorbi numai de doi autori, identificați în persoana celor care au aplicat loviturile prin ele însele mortale și de doi complici, care au lovit victima numai cu pumnii și picioarele, au contribuit la immobilizarea ei și au dat celorlalți cuțitul corp delict, deoarece toți participanții sunt coautori” – C.A. București, s. I pen., dec. nr. 2050/A/1996, în R.D.P. nr. 1/1997, p. 120, *sau că* „faptul că numai loviturile (acțiunile) aplicate (exercitate) de inculpații R.I.A. și R.T. au fost mortale, nu are nicio relevanță, dacă activitatea acestora se află în unitate indivizibilă cu loviturile aplicate de inculpații C.D. și M.D.G. și dacă rezultatul acestei activități comune și unite constă în suprimarea vieții victimei, iar din materialitatea faptelor reiese că toți inculpații au fost conștienți de urmările produse și au dorit sau acceptat producerea lor” – C.A. Cluj, s. pen., dec. nr. 569/2018 din 2 mai 2018, www.lege5.ro.

^[3] Trib. Suprem, Colegiul penal, dec. nr. 1262/1962, în T. VASILIU (coord.), *Codul penal. Partea generală*, p. 167.

^[4] Trib. Suprem, Colegiul penal, dec. nr. 286/1965, în T. VASILIU (coord.), *Codul penal. Partea generală*, p. 167.

fără a fi avut vreo înțelegere prealabilă cu aceasta sau măcar reprezentarea faptei săvârșite de el. În acest caz, ne aflăm în fața a două infracțiuni distincte – vătămarea integrității corporale și omor – săvârșite de autori deosebiți”^[1].

c. În ceea ce privește participația secundară s-a arătat că „fapta de a determina o persoană să lovească cu un băț pe victimă, punându-i la dispoziție obiectul vulnerant, constituie, pe linia laturii obiective, o activitate ce caracterizează forma de participație a instigării, iar nu a complicității la săvârșirea infracțiunii”^[2].

Reținem însă că „faptul de a sugera și întreține dorința de răzbunare nu constituie instigare la infracțiunea de omor, deoarece instigarea presupune determinarea cu intenție a unei persoane de a comite o infracțiune determinată, într-un anumit timp, iar nu numai nașterea unei rezoluții vagi de a cauza, într-un termen incert și într-un mod neprecizat, un rău oarecare. De asemenea, nu constituie instigare rostirea unor cuvinte de încurajare sau îndemn adresate autorilor concomitent săvârșirii infracțiunii, întrucât instigarea necesită o activitate premergătoare luării rezoluției infracționale”^[3].

d. Forma de participație a complicității poate fi imaginată în o multitudine de modalități, putând fi atât materială, cât și morală.

Relativ la această ultimă modalitate s-a arătat că, „în speță, se constată că, deși inculpatul nu a săvârșit acte materiale de agresiune asupra victimei, el a fost de acord să însoțească pe inculpatul M.V. la casa acesteia pentru a-i cere socoteală pentru o pretinsă sustragere, s-a înarmat cu un par și pătrunzând, primul, în curtea casei, a avut o influență esențială asupra psihicului celui alt inculpat, care a căpătat o îndrăzneală sporită pentru atacarea și uciderea victimei. Prin urmare, activitatea inculpatului a constituit o încurajare a autorului faptei care, singur, nu ar fi îndrăznit să intre în curtea casei familiei victimei și să o agreseze pe aceasta, prezența recurentului, înarmat, în curtea casei și agresarea unuia dintre membrii familiei întărind, neîndoielnic, hotărârea inculpatului M.V. de a ucide victima”^[4].

De asemenea, s-a arătat, cu justețe, că „instigarea complicei pentru ca acesta să ajute pe autor la săvârșirea infracțiunii constituie o participație sub forma complicității, iar nu a instigării. Examinând semnificația instigării la complicitate se constată că ea reprezintă, în esență, un ajutor dat autorului la comiterea infracțiunii, deci, așa

^[1] Trib. Suprem, Colegiul penal, dec. nr. 877/1965, în T. VASILIU (coord.), *Codul penal. Partea generală*, p. 167.

^[2] Trib. Suprem, s. pen., dec. nr. 2355/1984, în C.D. 1984, p. 228.

^[3] Tribunalul popular al raionului Sibiu, sent. pen. nr. 210/1955, în T. VASILIU (coord.), *Codul penal. Partea generală*, p. 178.

^[4] C.S.J., s. pen., dec. nr. 5478 din 11 decembrie 2001, în Eurolex. De asemenea, „fapta unei persoane de a se înarma cu o bâtă și a merge, împreună cu alți făptuitori înarmați cu furci și topoare, în căutarea victimei, cu scopul de a comite împotriva ei o agresiune, și de a se afla la locul faptei în timpul uciderei acesteia de către ceilalți inculpați, fără a lovi victima, constituie complicitate la infracțiunea de omor. Reținerea acestei forme de participație se întemeiază pe ajutorul conștient dat autorilor infracțiunii, prin prezența sa, înarmat fiind cu o bâtă, la locul faptei, ceea ce constituie o încurajare a acestora, deci un sprijin moral, la comiterea infracțiunii” – Trib. Suprem, s. pen., dec. nr. 903/1984, în C.D. 1984, p. 268. În același sens, „fapta unei persoane înarmate cu un cuțit de a urmări și apoi de a o înconjura pe victimă, în scopul de a înlesni desfășurarea agresiunii de către o altă persoană înarmată cu un topor, constituie complicitate și nu coautorat la tentativa infracțiunii de omor” – Trib. Suprem, s. pen., dec. nr. 1825/1978, în C.D. 1978, p. 320.

cum s-a arătat, o complicitate mediată. Întrucât instigatorul la complicitate este un complice mediat, reiese că, în asemenea situație, sunt aplicabile dispozițiile art. 26 C.pen., astfel cum corect a reținut prima instanță”^[1].

e. Totodată, relativ la participația secundară, nu trebuie uitat că „simpla prezență a unei persoane la locul săvârșirii infracțiunii nu este suficientă pentru a se conchide că prin aceasta ea ar fi intenționat să înlesnească sau să ajute la comiterea infracțiunii, din moment ce nu s-a stabilit că ar fi cunoscut sau prevăzut intenția autorului”^[2], dar nici că „răspunderea penală pentru complicitate nu poate interveni decât în măsura în care, prin activitatea sa, complicele a contribuit cu intenție la săvârșirea faptei penale imputate autorului. El nu poate fi tras la răspundere pentru o faptă a acestuia, fără nici o legătură cu propria sa activitate, pe care nu a cunoscut-o și nici nu a prevăzut-o”^[3].

f. În finalul acestei secțiuni amintim că „circumstanțele privitoare la faptă se răsfrâng asupra participanților, numai în măsura în care aceștia le-au cunoscut sau le-au prevăzut. Prin urmare, dacă instigatorul a determinat patru persoane să săvârșească acte de agresiune împotriva victimei și, în acest scop, le-a pus la dispoziție obiecte apte de a produce moartea, acesta a prevăzut posibilitatea comiterii tentativei la infracțiunea de omor de către coautori și, în consecință, va răspunde pentru instigare la tentativa la infracțiunea de omor”^[4].

g. Față de dispozițiile art. 135 C.pen., trebuie să admitem că autor al omorului poate fi și persoana juridică. Aceasta poate, în mod evident, fi și participant la comiterea faptei.

2. Subiectul pasiv

a. Acesta este, la rândul său, necircumstanțiat. După cum în mod just s-a arătat „în măsura în care inculpatul și-a materializat hotărârea de a ucide o persoană, identitatea subiectului pasiv nu prezintă semnificație”^[5].

Amintim faptul că în anumite situații anumite aspecte, precum legătura de rudenie cu subiectul pasiv sau exercitarea de către acesta a unei profesii, spre exemplu, de judecător sau procuror, poate determina reținerea unei alte infracțiuni, precum violența în familie, sau, în celălalt exemplu, ultrajul judiciar.

b. Orice persoană în viață poate fi subiect pasiv, chiar dacă, spre exemplu, mai are puțin de trăit din cauza unei boli^[6], sau s-a născut în așa condiții încât nu are șanse de supraviețuire îndelungată^[7].

[1] Trib. Suprem, s. pen., dec. nr. 936/1984, în C.D. 1984, p. 227.

[2] Trib. Suprem, Colegiul penal, dec. nr. 571/1962, în T. VASILIU (coord.), *Codul penal. Partea generală*, p. 191.

[3] Trib. Suprem, Colegiul penal, dec. nr. 493/1961, în T. VASILIU (coord.), *Codul penal. Partea generală*, p. 191.

[4] I.C.C.J., s. pen., dec. nr. 2303 din 28 iunie 2012, www.scj.ro.

[5] Trib. Suprem, Colegiul penal, dec. nr. 1903/1968, în T. VASILIU (coord.), *Codul penal. Partea generală*, p. 103.

[6] R.M. STĂNOIU în V. DONGOROZ (coord.), *Explicații III (2003)*, p. 171.

[7] Această caracteristică este denumită în literatura de specialitate medico-legală viabilitate și este definită ca fiind „capacitatea fătului de a se adapta la condițiile extrauterine și de a trăi autonom în noile condiții de mediu” – V. BELIȘ, *Medicină legală în facultățile de drept și justiție*, ediție revăzută